

IV. PRAWO, DIALOG I TOLERANCJA

Studia Oecumenica 14

Opole 2014

GINTER DZIERŻON

Warszawa

ZAWIERANIE MAŁŻEŃSTW MIESZANYCH W KOŚCIELE RZYMSKOKATOLICKIM ORAZ W KOŚCIELE POLSKOKATOLICKIM Próba rozwiązania kolizyjności norm

1. Wstęp

We współczesnym świecie zawieranie małżeństw mieszanych jest faktem. Prawodawcy świadomi tego, iż życie w tego typu związkach niesie ze sobą wiele trudności egzystencjalnych wprowadzają pewne warunki ich zawierania. Tak czynią m.in. prawodawca rzymskokatolicki i polskokatolicki. W katolickim porządku prawnym regulacje w tej materii zostały skodyfikowane w kan. 1124–1129 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.¹; w polskokatolickim porządku prawnym natomiast ustawodawca odniósł się do tego problemu w §§ 62–66 usytuowanych w rozdziale VI „Małżeństwa mieszane” Prawa małżeńskiego Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, uchwalonego przez Synod tego Kościoła w dniu 20 czerwca 2003 r.²

Z lektury tych norm wynika, iż treściowo wiele z nich jest bardzo podobnych. Taki charakter regulacji sprawia, że niektóre z nich mają charakter kolizyjny. W niniejszym opracowaniu zostanie podjęta próba rozwiązania tego problemu w aspekcie stosowania prawa.

---

¹ *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 (dalej: KPK).

² SYNOD KOŚCIOŁA POLSKOKATOLICKIEGO, *Prawo małżeńskie Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2003 (dalej: PMKP).

Mając na uwadze tak sprecyzowany problem badawczy w artykule tym zostaną poddane analizie następujące wątki: kwestia definicji małżeństwa mieszanego, problem wymogów stawianych stronom umowy małżeńskiej, a także zagadnienia formalnego charakteru zawierania tego typu związków oraz liturgicznych warunków zawarcia małżeństwa. Trzeba dodać, iż rozważania w opracowaniu nie będą się skupiać na regulacjach dotyczących troski pastoralnej (kan. 1128 KPK, § 66 PMKP), gdyż problematyka ta wykracza poza zakres tytułu tego artykułu.

2. Definicje małżeństwa mieszanego

W kan. 1124 KPK i § 62 PMKP określono pojęcie małżeństwa mieszanego następująco:

<p>kan. 1124 KPK: „Małżeństwo między dwiema osobami ochrzczonymi, z których jedna została ochrzczona w Kościele katolickim lub po chrzcie została do niego przyjęta, druga zaś należy do Kościoła lub wspólnoty kościelnej nie mającej pełnej łączności z Kościołem katolickim, jest zabronione bez wyraźnego zezwolenia kompetentnej władzy”.</p>	<p>§ 62 PMKP: „Małżeństwo między dwiema osobami ochrzczonymi, z których jedna została ochrzczona w Kościele Polskokatolickim lub po chrzcie została do niego przyjęta i formalnym aktem od niego się nie odłączyła, druga zaś należy do Kościoła lub wspólnoty kościelnej nie mającej pełnej łączności z Kościołem Polskokatolickim, jest zabronione bez wyraźnego zezwolenia ordynariusza miejsca i spełnienia wszystkich formalności potrzebnych do zawarcia sakramentalnego związku małżeńskiego w Kościele Polskokatolickim, wyszczególnionych w § 12”.</p>
--	---

Pojęcia „małżeństwo mieszane” zawarte w przytoczonych normach są podobne. Generalnie rzecz biorąc, idzie o związki wiernych jednego Kościoła z wiernymi ochrzczonymi. Przy tym należy zauważyć, iż zawieranie małżeństw w tej konfiguracji w obu porządkach prawnych jest zabronione prawnym zakazem, który może zostać uchylony przez wydanie zezwolenia przez kompetentną władzę kościelną. Porównując zapisy tych regulacji należy spostrzec, iż prawodawca polskokatolicki wzmiankuje o zawieraniu związku sakramentalnego, czego nie czyni prawodawca rzymskokatolicki, ponieważ założenia doktrynalne co do sakramentalności małżeństwa zostały skodyfikowane w kan. 1055 § 2 KPK³. Z identycznym ujęciem

³ Szerzej na ten temat zob. G. DZIERŻON, *Sakramentalność małżeństwa ochrzczonych*, „Ius Matrimoniale” 10 (1999), 107–124.

spotykamy się w § 1, n. 2 PMKP. Niemniej jednak ustawodawca polskokatolicki zdecydował się na wprowadzenie tego określenia do § 62 PMKP. Ponadto w paragrafie tym znalazła się klauzula odnosząca się do statusu wiernego Kościoła Polskokatolickiego, ujęta w normatywnym stwierdzeniu „i formalnym aktem od niego się nie odłączyła”; tego typu zastrzeżenie nie znajduje się obecnie w kan. 1124 KPK, ponieważ zostało uchylone ma mocy motu proprio *Omnium in mentem*, opublikowanego przez papieża Benedykta XVI w dniu 26 października 2009 r.⁴

Należy dodać, iż zarówno w kan. 1086 §§ 1–3 KPK jak i w § 29 PMKP funkcjonuje również przeszkoda różności religii. Zapisy tych norm są następujące:

<p>kan. 1086 §§ 1–3 KPK: „Nieważne jest małżeństwo między dwiema osobami, z których jedna została ochrzczona w Kościele katolickim lub do niego przyjęta, a druga jest nieochrzczona (§ 1).</p> <p>Od tej przeszkody można dyspensować tylko po wypełnieniu warunków, o których mowa w kan. 1125 i 1126 (§ 2).</p> <p>Jeśli podczas zawierania małżeństwa strona była powszechnie uważana za ochrzczonej albo jej chrzest był wątpliwy, należy domniemywać, zgodnie z kan. 1060, ważność małżeństwa, dopóki w sposób pewny nie udowodni się, że jedna strona była ochrzczona; druga zaś nieochrzczona” (§ 3).</p>	<p>§ 29 PMKP: „Nieważne jest małżeństwo między dwiema osobami z których jedna należy do Kościoła Polskokatolickiego a druga jest nieochrzczona. Od tej przeszkody może dyspensować ordynariusz miejsca”.</p>
---	--

Z treści kan. 1086 §§ 1–3 KPK i § 29 PMKP wynika, iż w porównywanych systemach prawnych przeszkoda różności religii jest przeszkodą zrywającą, swym zakresem obejmującą związki wiernych jednego Kościoła z nieochrzczonymi. W przypadku wystąpienia takiego ograniczenia prawodawcy obu Kościołów przewidują jednak możliwość uzyskania dyspensy. Ustawodawca rzymskokatolicki warunki jej udzielenia określił w kan. 1086 § 2 KPK⁵; ustawodawca polskokatolicki natomiast ustosunkował się do tego problemu w § 64 PMKP stwierdzając: „Przy małżeństwach w których osoba ochrzczona ma zawrzeć związek małżeński z osobą nieochrzczonej lub z osobą innej religii, duszpasterz

⁴ Por. BENEDICTUS XVI, *Litterae Apostolicae motu proprio datae Omnium in mentem*, w: http://www.vatican.va/holy_faither/benedict-xvi/apost-letters/documents/hf_ben_xvi_apl20091026_codex_iuris_canonici_It.html (dostęp: 10. 10. 2014).

⁵ Na temat warunków uzyskania dyspensy zob. A. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica*, Roma 1985, 100; M. BUCCIERO, *I matrimoni misti. Aspetti storici, canonici e pastorali*, Roma 1997, 128; G. DZIERŻON, *Ewolucja doktryny oraz dyscypliny dotyczących przeszkody „różności religii” w kanonicznym porządku prawnym*, Warszawa 2008, 310–312.

stara się przekonać stronę nieochrzczonej do przyjęcia chrztu św. Gdy okaże się to niemożliwe, udziela ślubu – po uzyskaniu zezwolenia ordynariusza miejsca”. Analizując brzmienie §§ 29 i 64 PMKP należy zwrócić uwagę, iż w paragrafach tych występuje niekoherencja terminologiczna; w § 29 PMKP prawodawca bowiem mówi o dyspensie; w § 64 PMKP natomiast wprowadził termin „zezwole nie”. Należy domniemywać, iż w polskokatolickim porządku prawnym te pojęcia są równoznaczne bądź też jest to niedopatrzenie legislacyjne.

Konkludując należy stwierdzić, iż zarówno w prawie materialnym Kościoła Rzymskokatolickiego, jak i Kościoła Polskokatolickiego funkcjonuje pojęcie małżeństwa mieszanego w sensie ścisłym odnoszące się do związków wier nych tych Kościołów z wiernymi ochrzczonej (kan. 1124 KPK, § 62 PMKP) oraz pojęcie małżeństwa mieszanego w sensie szerszym obejmujące zakresowo związki wiernych tych Kościołów z nieochrzczonej (kan. 1086 §§ 1–3 KPK, § 29 PMKP).

3. Wymogi stawiane obu stronom umowy małżeńskiej

W obu porządkach prawnych wydanie wymaganego prawem zezwolenia nie ma charakteru arbitralnego. Decyzja bowiem kompetentnej władzy jest uzależniona od wypełnienia przez strony umowy małżeńskiej pewnych warunków. Wymogi te zostały określone w kan. 1125, n. 1–3 KPK i § 63, n. 1–3 PMKP. Posiadają one następujące brzmienie:

Kan. 1125, n. 1–3 KPK: „Tego rodzaju zezwolenia może udzielić ordynariusz miejsca, jeśli istnieje słuszna i rozumna przyczyna, nie może go jednak udzielić bez spełnienia następujących warunków:

1. Strona katolicka winna oświadczyć, że jest gotowa odsunąć od siebie niebezpieczeństwo utraty wiary, jak również złożyć szczere przyrzeczenie, że uczyni wszystko co w jej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim;

§ 63, n. 1–3 PMKP: „1. Obydwie strony powinny być pouczone o celach oraz istotnych przymiotach małżeństwa, których nie może wykluczyć żadna ze stron.

2. Strona wyznająca inne niż polskokatolickie wyznanie powinna złożyć przyrzeczenie, że nie będzie przeszkadzała stronie polskokatolickiej w wypełnianiu wszystkich praktyk religijnych wynikających z zasad wiary i moralności Kościoła Polskokatolickiego.

2. Druga strona winna być powiadomiona w odpowiednim czasie o składanych przyrzeczeniach strony katolickiej, tak aby rzeczywiście była świadoma treści przyrzeczenia i obowiązku strony katolickiej;

3. Obydwe strony powinny być pouczone o celach oraz istotnych przymiotach małżeństwa, których nie może wykluczyć żadna ze stron”.

3. Sprawę religijnego wychowania dzieci – pozostawia się sumieniu współmałżonków i ich dobrowolnemu postanowieniu, darząc szacunkiem wszystkie Kościoły katolickie i chrześcijańskie oraz mając pełne zaufanie, że wszystkie one wychowują swych wiernych w duchu Bożym, w oparciu o Ewangelię Jezusa Chrystusa i zasady moralne zawarte w Ewangeliu”.

Rozpoczynając interpretację tych regulacji należy spostrzec, że zarówno prawodawca rzymskokatolicki, jak i prawodawca polskokatolicki stawiają obu nupturientom pragnącym zawrzeć związek małżeński pewne wymagania. Te ujęte w kan. 1125, n. 3 KPK i w § 63, n. 1 PMKP mają identyczną treść. Pouczenia, o których mowa, dotyczą struktury prawnej małżeństwa w jego elementach istotnych, jakimi są: jedność i nierozzerwalność małżeństwa (kan. 1056 KPK, § 2 PMKP) oraz dobro małżonków i dobro potomstwa (kan. 1055 § 1 KPK, § 1, n. 1 PMKP). Troska obu ustawodawców w tym wypadku związana jest z założeniami doktrynalnymi przyjętymi w tych Kościołach, zgodnie z którymi komponenty te wynikają z naturalnej struktury małżeństwa; wykluczenie ich zatem skutkuje nieważnością małżeństwa (kan. 1101 § 2 KPK, § 42, n. 2 PMKP)⁶.

W wykładni tych norm nie można też pominąć faktu, iż w § 63 PMKP nie znalazło się wymaganie analogiczne do tego, które zostało skodyfikowane w kan. 1125, n. 1 KPK, obligujące stronę katolicką do troski o zachowanie swej wiary. Należy przypuszczać, iż prawodawca polskokatolicki pominął ten wymóg będąc świadom tego, że w doktrynie rzymskokatolickiej umocowanie tego warunku wywodzi się z prawa Bożego⁷. Nie da się ukryć, iż wprowadzenie takiego wymogu w systemie polskokatolickim znacznie skomplikowałoby zawierane małżeństw mieszanych. Zaistniała bowiem hipotetyczną kolizję dyspozycji trudno byłoby rozwiązać.

Nie można wykluczyć, iż ordynariusz polskokatolicki w poszczególnych przypadkach może nie wydać zezwolenia na zawarcie konkretnego małżeństwa mieszanego. Wydaje się, iż może to mieć miejsce, gdy strona rzymskokatolicka nie będzie chciała wypełnić wymogu określonego § 63, n. 2 PMKP twierdząc, że będzie przeszkadzała stronie polskokatolickiej w wypełnianiu jej praktyk religijnych. Negatywna decyzja może być też następstwem braku uzgodnień nup-

⁶ Por. G. BONI, *Disciplina canonica universale circa il matrimonio tra cattolici e islamici*, w: *Il matrimonio tra cattolico ed islamici*, Città del Vaticano 2002, 104; Z. GROCHOLEWSKI, *I matrimoni misti*, w: *Matrimonio canonico fra tradizione e rinnovamento*, Bologna 1991, 269.

⁷ G. DZIERŻON, *Ewolucja*, 315.

turientów co do chrztu i wychowania potomstwa, które miałyby się narodzić po zawarciu związku. Nie ma wątpliwości co do tego, iż nieuchylenie zakazu występującego w § 62 PMKP skutkuje tym, iż nie można zawrzeć małżeństwa w polskokatolickim porządku prawnym. W tym kontekście rodzi się jednak pytanie: czy należy respektować ten zakaz w wypadku, gdyby małżeństwo mieszane miało zostać zawarte w Kościele Rzymskokatolickim? Uważam, iż tego typu decyzję należałoby uszanować i w konsekwencji nie należałoby asystować przy zawieraniu takiego związku. Pragnę podkreślić, iż twierdzenie to znajduje umocowanie w art. 2 § 2, n. 1 Instrukcji *Dignitas connubii*, w którym stwierdzono, iż „Małżeństwo między stroną katolicką i stroną ochrzczoneą niekatolicką, jest regulowane także: prawem własnym Kościoła [...], do którego należy strona akatolicka, jeśli ta Wspólnota posiada własne prawo małżeńskie”⁸. Kościół Polskokatolicki ma własny system prawa małżeńskiego zawarty w przytaczanym już dokumencie, jakim jest „Prawo małżeńskie Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej”. Należy respektować zatem wolę prawodawcy rzymskokatolickiego wyrażoną w art. 2 § 2, n. 1, gdyż negatywna decyzja ordynariusza polskokatolickiego wynika z realizacji założeń własnego systemu prawnego. Ktoś może powiedzieć, iż naruszenie tego zakazu nie spowoduje nieważności zawartego związku w rzymskokatolickim porządku, lecz tylko jego niegodziwość. Wobec takiego twierdzenia pragnę podkreślić z całym naciskiem, iż takie postępowanie miałyby jednak charakter niemoralny. Pragnę dodać, iż sugerowane rozwiązanie związane z akceptacją woli autorytetu polskokatolickiego koresponduje też z doktryną wyrażoną w n. 144 i 149 Dyrektorium Ekumenicznego w którym jego autor stwierdził: „W każdym małżeństwie podstawowa troska Kościoła polega na podtrzymywaniu trwałości i stabilności nierozzerwalnego węzła małżeńskiego i wynikającego zeń życia rodzinnego”⁹. W n. 149 DyrE natomiast dodał on: „Aby przyczynić się do większego zrozumienia jedności, każdy małżonek powinien starać się lepiej poznać przekonania drugiej strony oraz nauki i praktyki religijne Kościoła lub Wspólnoty eklezjalnej, do której współmałżonek przynależy”.

---

⁸ PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Instructio Dignitas connubii* – 25. 01. 2005, Città del Vaticano 2005, 3 (dalej: DC). Na temat uznania waloru autonomii systemów prawnych Kościołów i Wspólnot kościelnych w art. 2 § 2, n. 1 DC zob. G. DZIERŻON, *Trudności w dowodzeniu w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa z prawa własnego Kościołów starokatolickich i Wspólnot kościelnych w Polsce (art. 2 § 2, n. 1 Dignitas Connubii)*, w: *Dowodzenie w procesach kościelnych*, red. J. KRZYKOWSKA, R. SZTYCHMILER, Olsztyn 2014, 107–108.

⁹ Zob. PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium w sprawie zasad i norm dotyczących ekumenizmu* – 25. 03. 1993, „Communio” 14 (1994), 3–93 (dalej: DyrE).

4. Zawarcie małżeństwa jako akt formalny

Zarówno w porządku prawnym Kościoła Rzymskokatolickiego, jak i Kościoła Polskokatolickiego zawieranie małżeństwa ma charakter formalny. Warunki co do formy zawierania małżeństw mieszanych zostały ujęte odpowiednio w kan. 1127 §§ 1–2 KPK i w § 65, n. 1 PMKP. Zapisy tych regulacji są następujące:

<p>Kan. 1127 §§ 1–2 KPK: „Co do formy małżeństwa mieszanego należy zachować przepisy kan. 1108. Jeśli jednak małżeństwo zawiera strona katolicka ze stroną niekatolicką obrządku wschodniego, kanoniczna forma zawarcia wymagana jest tylko do godziwości; do ważności zaś konieczny jest udział świętego szafarza, z zachowaniem innych wymogów prawa (§ 1).</p> <p>Jeśli poważne trudności nie pozwalają zachować formy kanonicznej, ordynariusz miejsca strony katolickiej ma prawo dyspensować od niej w poszczególnych przypadkach, po poradzeniu się ordynariusza miejsca zawarcia małżeństwa, z zachowaniem – i to do ważności – jakiejś publicznej formy zawarcia małżeństwa. Do Konferencji Episkopatu należy określić normy, według których udzielana dyspenza w jednolity sposób”.</p>	<p>§ 65, n. 1 PMKP: „Co do formy małżeństwa mieszanego należy zachować przepisy § 31”.</p>
---	--

Analizując dyspozycje zawarte w tych regulacjach na wstępie należy zauważyć, iż zapis § 65, n. 1 PMKP jest nieprecyzyjny. Prawodawca polskokatolicki bowiem powołał się na § 31 PMKP; ten zaś dotyczy przeszkody małżonkobójstwa. W tym wypadku zapewne chodzi § 47, n. 1 PMKP w którym postanowiono: „Tylko te małżeństwa są ważne, które zostały zawarte wobec asystującego miejscowego ordynariusza albo proboszcza, albo wobec kapłana delegowanego przez jednego z nich, a także wobec dwóch świadków, według zasad wyrażonych w następujących kanonach”. Z treści zacytowanego paragrafu wynika, iż w Kościele Polskokatolickim, podobnie jak i w Kościele Rzymskokatolickim, zachowanie formy zawarcia małżeństwa jest wymogiem wymaganym do ważności aktu (kan. 1108 KPK). Niezachowanie zatem tego wymogu skutkuje nieważnością małżeństwa. Przy tym należy zauważyć, iż w systemie prawnym Kościoła Polskokatolickiego nie odniesiono się do kwestii dyspensowania od tego wymogu w przypadku, gdy małżeństwo miałoby zostać zawarte w innych Kościele lub

Wspólnocie kościelnej. Należy jednak przyjąć, skoro jest to wymóg wynikający z prawa pozytywnego, że kompetentna władza może dyspensować od formy zawarcia małżeństwa w Kościele Polskokatolickim. Jeśli jednak nie podjęłaby ona pozytywnej decyzji w poszczególnym przypadku, to w takiej sytuacji w Kościele Rzymskokatolickim nie należałoby asystować przy tym związku, aby nie narazić go na nieważność w polskokatolickim porządku prawnym. To twierdzenie wynika z przytaczanych już założeń zawartych w art. 2 § 2, n. 1 DC.

Biorąc pod uwagę założenia katolickiego systemu prawnego w tej kwestii, skodyfikowane w kan. 1127 § 1 KPK, należy podkreślić, iż w przypadku zawierania małżeństwa mieszanego katolika z wiernym Kościoła Polskokatolickiego forma kanoniczna jest wymagana do ważności, ponieważ Kościół Polskokatolicki wywodzi się z tradycji starokatolickiej¹⁰. Naruszenie zatem tej dyspozycji skutkuje tym, iż w przypadku gdyby strony nie poprosiły o dyspensę, bądź też zawarłyby małżeństwo w kościele polskokatolickim w przypadku nieuzyskania dyspensy, to zawarty związek byłby nieważny. Uważam, iż w tej sytuacji również w kościele polskokatolickim nie należałoby asystować przy takim związku, ponieważ każdy prawodawca konstruując system prawny ma na uwadze dobro członków podlegających jego jurysdykcji. W prawie małżeńskim czyni m.in. to po to, aby zawierane przez wiernych związki były związkami ważnymi.

5. Liturgiczne warunki zawarcia małżeństwa

W kan. 1127 § 3 KPK i w § 65, n. 2 PMKP prawodawcy odnieśli się do kwestii liturgicznych warunków zawarcia małżeństwa stwierdzając:

1127 § 3 KPK: „Zabrania się przed lub po kanonicznym zawarciu małżeństwa zgodnie z przepisem § 1, stosować inne religijne zawarcie tegoż małżeństwa w celu wyrażenia lub odnowienia zgody małżeńskiej. Zabroniony jest również taki obrzęd zawarcia małżeństwa w którym asystujący i szafarz niekatolicki, stosując równocześnie własny obrzęd, pytają o wyrażenie zgody stron”.

§ 65, n. 2 PMKP: „Przy zawieraniu małżeństwa mieszanego można za zgodą ordynariusza dostosować obrzędy liturgiczne sakramentu małżeństwa, uwzględniając przekonania strony nie należącej do Kościoła Polskokatolickiego”.

¹⁰ Por. U. KURY, *Kościół starokatolicki. Historia, nauka, dążenia*, Warszawa 1996; T. MAJEWSKI, *Biskup Franciszek Hodur i jego dzieło*, Warszawa 1987. Na temat konieczności zachowania formy kanonicznej zob. G. DZIERŻON, *Zawieranie małżeństw mieszanych w formie zwyczajnej*, „Studia Oecumenica” 5 (2006), 195–204.

Z brzmienia kan. 1127 § 3 KPK wynika, iż prawodawca katolicki wprowadził dwa zakazy, zabraniając powtórnego zawarcia związku w innym Kościele czy Wspólnocie kościelnej, a także zabraniając symultanicznego zawarcia związku. W myśl doktryny, obie te zasady dedukcyjnie wywodzą się z pryncypium konsensualistycznego, ujętego w kan. 1057 § 2 KPK, zgodnie którym zgoda małżeńska jest przyczyną sprawczą małżeństwa¹¹. Z zasady tej wynika, iż zgoda raz wyrażona nie powinna być powtarzana, a także, że akt wyrażony przez nupturientów jest jednym aktem, dlatego też nie powinien być przyjmowany przez dwóch asystujących. W tym kontekście należy stwierdzić, iż prawodawca polskokatolicki nie wyraził tych zasad w sposób wyraźny. Niemniej jednak należy zauważyć, iż pryncypialną zasadą materialnego prawa małżeńskiego Kościoła Polskokatolickiego jest również podobna zasada konsensualistyczna, źródłowo wywodząca się z prawa rzymskiego, wyrażona w § 3 PMKP. Stąd też należy zakładać, iż w tym porządku prawnym obowiązują także dwie wymienione poprzednio zasady, gdyż pozostają one w ścisłym związku z zasadą pryncypialną i z niej wynikają.

Należy dodać, iż ustawodawca polskokatolicki w § 65, n. 2 PMKP wyartykułował natomiast możliwość dostosowania w zależności od zaistniałej sytuacji obrzędów liturgicznych do przekonań strony niepolskokatolickiej. Stwarza on zatem możliwość aplikacji wytycznych zawartych w n. 157 DyrE, w myśl których: „Za uprzednią zgodą Ordynariusza miejsca kapłan katolicki lub diakon, o ile tylko został zaproszony, może być obecny, względnie uczestniczyć, w jakiejś mierze w celebracji małżeństwa mieszanego, gdy udzielona została dyspenza od formy kanonicznej. W takim jednak przypadku może mieć miejsce jedna tylko ceremonia, podczas której osoba jej przewodnicząca przyjmuje zgodę małżonków. Na zaproszenie celebriera kapłan katolicki lub diakon może odmówić dodatkowo i odpowiednio dostosowane modlitwy, odczytać Pismo św. powiedzieć krótkie słowa zachęty i pobłogosławić związek”.

Co więcej, w n. 158 DyrE autor dokumentu nie wyklucza też możliwości obecności duchownego polskokatolickiego w rzymskokatolickiej celebracji małżeństwa. Przyzwala również na odczytanie Pisma św., wygłoszenie słów zachęty oraz pobłogosławienie związku.

6. Zakończenie

Oceniając treść dyspozycji dotyczących małżeństw mieszanych zawartych w PMKP należy zauważyć, iż prawodawca polskokatolicki odniósł się w nich wyłącznie do hipotez związanych z zawieraniem związków w Kościele Polsko-

---

¹¹ G. DZIERZON, *Ewolucja*, 340–341.

katolickim. Trzeba też podkreślić, iż interpretację zapisów tych regulacji utrudnia fakt, iż w literaturze przedmiotu brak jest opracowań, w których poruszano by problematykę związaną z zawieraniem małżeństw mieszanych. Należy dodać, iż w rozważaniach nad podjętym problemem badawczym należy też być świadomym tego, iż system prawa małżeńskiego Kościoła Polskokatolickiego jest systemem autonomicznym. Stąd też w wykładni jego regulacji nie można przykładać do nich „matrycy” rozwiązań funkcjonujących w rzymskokatolickim porządku prawnym.

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż zapisy wielu regulacji materialnego prawa małżeńskiego są podobne do tych, które występują w KPK. Kolizyjność norm wiąże się z faktem, iż prawodawcy obu Kościołów poprzez wprowadzenie zakazu zabraniają zawierania tego typu związków. Ustalenia zawarte w art. 2 § 2, n. 1 DC każą nam respektować autonomię decyzji władzy polskokatolickiej związanej z niewydaniem zezwolenia na zawarcie małżeństwa mieszanego, gdyż przyjmuje się, iż decyzja ta wynika z aplikacji zasady legalności. Zakłada się bowiem, iż nieuchylenie zakazu wynika z niewypełniania przez stronę (strony) warunków nałożonych przez prawo polskokatolickie. Mając na względzie zapis art. 2 § 2, n. 1 DC należy też uszanować niewydanie dyspensy od formy zawarcia małżeństwa przez ordynariusza polskokatolickiego.

Wreszcie należy dodać, iż treść § 65, n. 2 PMKP, odnosząca się do liturgicznych warunków zawarcia małżeństwa, stwarza możliwość uczestnictwa duchownego rzymskokatolickiego w obrzędzie zawarcia małżeństwa w kościele polskokatolickim. Podobnie i duchowny polskokatolicki może uczestniczyć w obrzędzie zawarcia małżeństwa w kościele rzymskokatolickim.

Contracting Mixed Marriages in the Roman Catholic Church and the Polish Catholic Church. An Attempt to Solve the Problem of Contradiction of Norms

Summary

The author of the presented study made a thorough comparative analysis of the content of can. 1124–1129 CIC and §§ 62–66 of “Marital Law of the Polish Catholic Church” concerning mixed marriages. The analyses he carried out prove that the contradiction of norms results from the fact that the legislator of both Churches introduced a prohibition to contract this type of marriages. According to the author, the norms included in article 2 § 2, n. 1 of the instruction *Dignitas connubi* force us to respect the autonomy of the decision of the power of the Polish Catholic Church about not issuing a permission to contract a mixed marriage

because it is accepted that this decision is based on principle of legality. It is assumed that keeping the prohibition in force results from not fulfilling by one or both parties the conditions laid down by the Polish Catholic law.

The author believes that taking into consideration the content of article 2 § 2, n. 1 DC which accentuates the autonomous nature of legal systems of other churches and ecclesial communities, one should also respect the fact of not issuing by the Polish Catholic ordinary a dispensation from the permitted form of marriage.

Słowa kluczowe: małżeństwa mieszane; Kościół Rzymskokatolicki; Kościół Polskokatolicki.

Keywords: mixed marriages; the Roman Catholic Church; the Polish Catholic Church.